

Overzicht van stemmingen in de Tweede Kamer

afdeling **Directie Inhoud**

aan De leden van de vaste Commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

datum 30 september 2025

Betreffende wetsvoorstel:

36.755

Wijziging van de Omgevingswet (maatwerketaanpak PAS-projecten)

Eindstemming wetsvoorstel

Het wetsvoorstel is op 30 september 2025 aangenomen door de Tweede Kamer.

Voor: NSC, ChristenUnie, SGP, CDA, VVD, BBB, JA21 en PVV.

Tegen: GroenLinks-PvdA, SP, DENK, PvdD, Volt, D66 en FVD.

De stemmingen over de amendementen en moties vonden plaats op 30 september 2025.

Aangenomen amendementen

Artikel I, onderdeel A vervalt; artikel I, onderdeel B

9 → 11 → 16 → **20** (Flach) over het handhaven van de oorspronkelijke legalisatieverplichting

De indiener constateert dat in het voorliggende wetsvoorstel niet alleen de deadline voor legalisering van PAS-knelgevallen wordt uitgesteld, zoals voorgenomen, maar dat ook de oorspronkelijke legalisatieverplichting voor de Staat wordt omgezet in een inspanningsverplichting voor het vinden van een oplossing, inclusief de mogelijkheid van bedrijfsbeëindiging. Dat geeft PAS-knelgevallen niet de rechtszekerheid die ze nodig hebben en doet onvoldoende recht aan de verantwoordelijkheid die de Staat heeft richting PAS-knelgevallen die te goeder trouw gehandeld hebben. De kritische opmerkingen van de Raad van State hadden moeten leiden tot versterking van het legalisatieprogramma in plaats van afzwakking van de verantwoordelijkheid van de Staat. Daarnaast wil de indiener opmerken dat inmiddels ook een voorstel is gedaan voor invoering van een rekenkundige ondergrens waarmee een deel van de PAS-knelgevallen gelegaliseerd zou kunnen worden en dat de Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel bezig is met de uitwerking van maatregelen. Hoe ingewikkeld de situatie ook is, de indiener is van mening dat vooralsnog vastgehouden kan en moet worden aan de oorspronkelijke legalisatieverplichting. De primaire inzet en verantwoordelijkheid van het Rijk blijft om te zorgen voor een vorm van toestemmingverlening in de zin van artikel zes, derde of vierde lid, van de Habitatrictlijn, via een vergunning, vrijstelling of anderszins, waarbij wel ruimte blijft voor andere maatwerkoplossingen om tot een legale situatie te komen als de betreffende PAS-knelgevallen hiervoor kiezen. Het geeft PAS-knelgevallen meer rechtszekerheid, maar laat ook ruimte voor het realiseren van andere oplossingen.

Aangenomen. Voor: Volt, NSC, ChristenUnie, SGP, CDA, VVD, BBB, JA21, FVD en PVV.

Amendementen zijn in volgorde van stemming - op artikelnummer - weergegeven: allereerst de aangenomen en/of overgenomen amendementen, vervolgens de verworpen of ingetrokken amendementen en tenslotte eventuele moties. Vervangen amendementen zijn d.m.v. een → aangegeven: bijv. 7 → 8 → **20**. Amendement nr. 7 is vervangen door amendement nr. 8, dat op zijn beurt vervangen is door amendement nr. 20. De vette notatie van het stuknummer geeft aan dat dit het definitieve amendement is. De stemmingslijsten worden gemaakt op basis van de ongecorrigeerde draad van de vergadering.

datum 30 september 2025

blad 2

Artikel I, onderdeel B

13 → **23** (Grinwis en Vedder) over het programma vaststellen uiterlijk op 1 mei 2026

Dit amendement strekt ertoe het in de Omgevingswet vastgelegde "programma met maatregelen om de gevolgen van de stikstofdepositie van de PAS-melders ongedaan te maken, te beperken of te compenseren" vast te stellen op uiterlijk 1 mei 2026. De PAS-melders verkeren inmiddels al 6 jaar in onzekerheid of hun bedrijf kan voortbestaan. In de Wet maatwerk aanpak PAS-projecten wordt opnieuw voorgesteld een programma op te stellen om de benodigde stikstofruimte te realiseren om PAS-projecten "een oplossing te bieden". De regering geeft zelf terecht aan dat het huidige programma maatregelen "te weinig heeft opgeleverd." Daarom is het noodzakelijk dat een nieuw programma voldoende en geborgde maatregelen bevat om PAS-melders te legaliseren. Het onderhavige amendement strekt ertoe om deze aanhoudende onzekerheid voor PAS-melders niet langer te laten aanhouden dan noodzakelijk. Daarom vervangen de indieners de onbepaalde en vage woorden "zo spoedig mogelijk" door een harde deadline: uiterlijk 1 mei 2026 moet het programma met maatregelen dat een structurele oplossing biedt voor deze groep zijn vastgesteld. Daarmee krijgt het wetsvoorstel een duidelijke en afdwingbare deadline die richting geeft aan de uitvoeringspraktijk én de ondernemers zekerheid biedt dat het proces niet eindeloos blijft voortduren.

Met algemene stemmen aangenomen.

Artikel I, onderdeel B

12 → **18** (Grinwis en Vedder) over maatregelen opnemen in het programma die primair gericht zijn op het verminderen van stikstofemissie

Dit amendement regelt dat de maatregelen in het wettelijk voorgeschreven programma daadwerkelijk leiden tot het bieden van oplossingen aan PAS-melders, doordat primair wordt ingezet op gerichte reductie van stikstofemissie. Deze voorgestelde wijziging voorkomt dat het programma blijft steken in voornemens en plannen, zonder concreet resultaat voor de PAS-melders. Ook de Raad van State wijst in zijn advies op de noodzaak van het treffen van gerichte bronmaatregelen. Met de voorgestelde toevoeging draagt het amendement eraan bij dat de uitvoering van het programma leidt tot effectieve en meetbare stikstofreductie, en daarmee tot daadwerkelijk perspectief en zekerheid voor deze groep ondernemers.

De PAS-melders verkeren inmiddels al 6 jaar in onzekerheid of hun bedrijf kan voortbestaan. In de Wet maatwerk aanpak PAS-projecten wordt opnieuw voorgesteld een programma op te stellen om de benodigde stikstofruimte te realiseren om PAS-projecten "een oplossing te bieden". De regering geeft zelf terecht aan dat het huidige programma maatregelen "te weinig heeft opgeleverd." Daarom is het noodzakelijk dat een nieuw programma gerichte en doeltreffende maatregelen bevat om PAS-melders te legaliseren. Omdat exacte vormgeving van dit nieuwe programma nog niet bekend is, blijft onduidelijk in hoeverre die maatregelen daadwerkelijk zullen leiden tot de noodzakelijke stikstofruimte om deze PAS-melders te legaliseren. De maatregelen, zoals aangekondigd in de Kamerbrief van 28 november 2024, geven weinig reden hierover optimistisch te zijn.

Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt, D66, NSC, ChristenUnie, CDA, VVD en BBB.

Artikel I, onderdeel B

14 → **19** (Grinwis en Vedder) over een evaluatie van het programma ruim voordat dat uitgevoerd moet zijn

Dit amendement strekt ertoe het in de Omgevingswet vastgelegde "programma met maatregelen om de gevolgen van de stikstofdepositie van de PAS-melders ongedaan te maken, te beperken of te compenseren"

ruim voor het moment waarop het maatregelenpakket uitgevoerd moet zijn te evalueren, om te toetsen of aanpassing van het programma benodigd is om de PAS-melders te kunnen legaliseren, en de uitkomsten voor 1 juli 2027 aan de Kamer toe te zenden.

datum 30 september 2025

blad 3

De PAS-melders verkeren inmiddels al 6 jaar in onzekerheid of hun bedrijf kan voortbestaan. In de Wet maatwerk aanpak PAS-projecten wordt opnieuw voorgesteld een programma op te stellen om de benodigde stikstofruimte te realiseren om PAS-projecten "een oplossing te bieden". De regering geeft zelf terecht aan dat het huidige programma maatregelen "te weinig heeft opgeleverd." Daarom is het noodzakelijk dat een nieuw programma voldoende en geborgde maatregelen bevat om PAS-melders te legaliseren. Voorliggend amendement regelt dat er ruim voordat het maatregelenpakket uitgevoerd moet zijn, een inhoudelijke evaluatie van dat maatregelenpakket plaatsvindt. Deze evaluatie moet toetsen of de maatregelenpakket voldoende effectief is om de gestelde doelen te behalen, en of aanpassing van het programma noodzakelijk is. Op deze wijze kan tijdig worden bijgestuurd.

Aangenomen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt, D66, NSC, ChristenUnie, SGP, CDA, VVD, BBB, JA21 en FVD.

Artikel I, onderdeel B en 22.21

15 → 34 → **35** (Vedder en Grinwis) over een lichte voorhang van het programma en het in dat programma opnemen hoe andere projecten gelegaliseerd kunnen worden

Dit amendement regelt dat het legalisatieprogramma, voordat het wordt vastgesteld en in aanvulling op de al verplichte publieksparticipatie,¹ wordt voorgelegd aan het parlement ('voorhang').

Daarnaast regelt dit amendement dat andere ondernemers dan PAS-melders die als gevolg van onrechtmatig overheidshandelen niet beschikken over een toereikende natuurvergunning, onderdeel kunnen worden van de groep die gebruik kan maken van de programmatische inzet voor het bieden van oplossingen aan PAS-melders. PAS-melders zijn immers niet de enige ondernemers die door onrechtmatig overheidshandelen niet beschikken over een toereikende natuurvergunning. Dat geldt met name ook voor een deel van de 'interimmers'. Dat zijn ondernemers die een activiteit zijn begonnen of hebben gewijzigd voor 1 februari 2009 maar na de datum waarop artikel 6, derde lid, van de Habitatrictlijn is gaan gelden voor het betrokken Natura 2000-gebied, en waarvoor geen passende beoordeling is gemaakt als gevolg van de tot 1 februari 2009 tekortschietende implementatie van de Habitatrictlijn in de Nederlandse wetgeving:

- pas vanaf 1 oktober 2005 schreef de wet een passende beoordeling voor, gekoppeld aan een zelfstandige natuurvergunning;
- die verplichting gold pas vanaf 1 februari 2009 voor alle Natura 2000-gebieden.

In het legalisatieprogramma wordt beschreven hoe ook voor deze andere groepen voor een legale status kan worden gezorgd. Deze groepen moeten de gelegenheid krijgen zich bij het bevoegd gezag aan te melden voor deelname, zodat het hun situatie kan beoordelen. De procedures hieromheen (zoals definitie 'onrechtmatig overheidshandelen', aanmeldperiode, aanmeldmethode en onderliggende eisen en termijnen van het verificatieproces) zullen in het nieuwe programma nader worden uitgewerkt.

Aangenomen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, DENK, Volt, D66, NSC, ChristenUnie, SGP, CDA, VVD, BBB, JA21, FVD en PVV.

Verworpen amendement

Artikel II

17 (Podt) over een zware voorhang op de inwerkingtreding

Dit amendement voorziet in een voorhang aan de Tweede Kamer van het koninklijk besluit dat de inwerkingtreding van dit wetsvoorstel regelt.

Het voorliggende wetsvoorstel beoogt erop toe te zien dat PAS-melders tot februari 2028 worden ontzien van handhaving. De indiener is echter van mening dat dit doel alleen haalbaar zal zijn als er parallel aan deze wet een geborgd pakket aan stikstofreductiemaatregelen van kracht zal gaan. Zonder zo'n pakket dreigt er voor PAS-melders alsnog een handhavingverzoek. Daarmee zorgt deze wet, zonder een geborgd

---

¹ Zie artikel 22.21, zesde lid, van de Omgevingswet, in samenhang met artikel 16.27 van die wet.

datum 30 september 2025

blad 4

stikstofpakket, alleen voor onduidelijkheid en rechtsonzekerheid. Een dergelijk stikstofreductiepakket is tijdens het schrijven nog in ontwikkeling. Om de Tweede Kamer de mogelijkheid te geven de voorliggende wet volledig en volwaardig te beoordelen, acht de indiener het wenselijk om een voorhang aan de ingangsdatum van de wet te koppelen. Dat geeft de Tweede Kamer de mogelijkheid om het stikstofpakket te beoordelen op juridische borging, alvorens te beoordelen of het voorliggende wetvoorstel in werking zou moeten treden.

Verworpen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt, D66 en NSC.

Moties

21 (Van der Plas c.s.) over de stikstofruimte van beëindigingsregelingen reserveren voor het legaliseren van PAS-melders

Aangenomen. Voor: SP, NSC, ChristenUnie, SGP, CDA, VVD, BBB, JA21, FVD en PVV.

22 (Vedder c.s.) over ondernemers die door onrechtmatig overheidshandelen in de problemen zijn gekomen op eenzelfde manier als de PAS-melders van een oplossing voorzien

Aangenomen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, Volt, D66, NSC, ChristenUnie, SGP, CDA, VVD, BBB, JA21, FVD en PVV.

44 (Holman en Grinwis) over de Regio Foodvalley ten behoeve van de uitvoering van het Uitvoeringsplan stikstof aanwijzen als experimenteerregio

Aangenomen. Voor: GroenLinks-PvdA, DENK, Volt, D66, NSC, ChristenUnie, SGP, CDA, VVD, BBB en JA21.

45 (Holman en Vedder) over het ontwikkelde doelstuuringsmodel opschalen

Aangenomen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, Volt, D66, NSC, ChristenUnie, SGP, CDA, VVD en BBB.

46 (Holman) over met de Regio Foodvalley een gebiedsdoel voor stikstof vaststellen

Verworpen: GroenLinks-PvdA, Volt, D66, NSC, ChristenUnie, SGP en CDA.

27 (Nijhof-Leeuw) over de rekenkundige ondergrens van 1 mol per direct invoeren

Hoofdelijke stemming. Verworpen. Voor: BBB, PVV, NSC, SGP en JA21.

28 (Beckerman) over een studie naar inkomenseffecten uitvoeren voor het uiteindelijke maatregelenpakket

Met algemene stemmen aangenomen.

29 (Kostic) over het vertrouwen in minister Wiersma opzeggen

Verworpen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt en D66.

47 (Bromet c.s.) over dierrechten introduceren in de kalverhouderij zodat gestuurd kan worden op de omvang van de kalverhouderij

Aangenomen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, Volt, D66, NSC, ChristenUnie, CDA, VVD en JA21.

datum 30 september 2025

blad 5

31 (Bromet) over diertransporten langer dan zes uur verbieden
Aangenomen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt, D66, NSC, PVV en JA21.

32 (Bromet) over alleen tot doelsturing overgaan als monitoring en handhaving op orde zijn en de resultaten geborgd
Verworpen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt, D66 en NSC.

48 (Bromet en Podt) over een bronmaatregelenpakket en doelen op bedrijfsniveau afstemmen op wat juridisch ten minste geboden is
Verworpen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt en D66.

36 (Meulenkamp en Vedder) over vaart maken met het verder concretiseren van geborgde en structurele emissiereductie
Aangenomen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, DENK, Volt, D66, NSC, ChristenUnie, SGP, CDA, VVD en BBB.

37 (Holman) over de nieuwe vrijwillige opkoopregeling richten op de Natura 2000-gebieden waar de dierconcentraties het hoogst zijn
Verworpen Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt, D66, NSC en JA21.

38 (Holman) over emissierechten koppelen aan hectares grond of aan aantallen dieren
Verworpen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, Volt, D66, en NSC.

39 (Holman) over een graslandnorm opnemen in het derogatieverzoek en het achtste actieprogramma Nitraatrichtlijn
Verworpen. Voor: SP, NSC, Volt, D66, ChristenUnie en JA21.

40 (Holman) over de afoming van dierrechten in de varkenshouderij in stand houden
Verworpen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt, D66 en NSC.

41 (Kostic) over een krimp van de veestapel met 75% en boeren helpen bij de transitie
Verworpen. Voor: PvdD

42 (Kostic) over een verplichte agro-industrieheffing voor bedrijven die lang aan de Nederlandse veehouderij hebben verdiend
Verworpen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD en DENK.

43 (Kostic) over een spoedadvies van het kennisconsortium en de landsadvocaat over het vervolgpakket Nederland van het slot
Verworpen. Voor: SP, GroenLinks-PvdA, PvdD, DENK, Volt, D66 en NSC.